
Секція 5

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

УДК 343. 9

Цвітана Сергіївна БАРАНОВА,

провідний фахівець Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ЕКСТРЕМІЗМУ В УКРАЇНІ

*Казати правду в часи всезагальної брехні – це екстремізм.
Джордж Орвел*

Ми живемо в бурхливий і тривожний час радикальних змін у всіх сферах життя суспільства. Хоча і болісно, людство намагається дати відповідь на питання, які лавиною виникають і провокують його творчу зрілість, виходять за межі інтелектуального виклику і все більше зачіпають його власне виживання, свідченням чому є і нинішня глобальна криза. З усього видно, що ми знаходимося в динамічному руслі радикального цивілізаційного переходу з невідомим заздалегідь кінцем.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, глобалізація значно ускладнили соціальну структуру суспільства, спричинивши зростання його диференціації. Різні соціальні групи дедалі частіше намагаються неправовим шляхом здобути домінантне становище, зберегти або примножити свої активи, розширити сферу впливу, побудувати власний «ідеальний» світ (1, с. 20).

Якось у 2011 році для UNN президент Українського національного комітету Міжнародної торгової палати В. Щелкунов сказав: «Політика – це концентрована економіка (2). Тоді це був екстравагантний вираз, а зараз це реальність – залишилася тільки економіка. Ідеології стали просто одягом для приваблення тієї частини населення, яка не розуміє, що за цим приховується. А політика витісняється із сфери, в якій функціонує держава. І витісняється в підпілля. І таким чином визріває ґрунт для формування радикальних рухів. І справа лише за тим, хто першим правильно сформулює цю радикальну ідею. Незважаючи на те,

що ми живемо у ХХІ ст. – у час, коли загально визнаною є необхідність побудови держави на демократичних засадах урядування, усебічного й повного захисту та реалізації прав і свобод людини та громадянина, дотримання принципу верховенства права, у світі виникає дедалі більше міжгрупових конфліктів. За своєю природою екстремізм є складним соціально-політичним і правовим феноменом.

У законодавчому полі наразі відсутнє правове визначення понять «екстремізм» і «радикалізм», критерії їх розмежування як одне з одним, так і з поняттям «тероризм», хоча вони належать до одного логічно-семантичного ряду і співвідносяться як родові та видові. Отже, проблему законодавчого закріплення юридичної відповідальності за екстремізм необхідно розглядати, з одного боку, у їх взаємозв'язку та взаємозалежності, а з іншого – з погляду нормативно-правового та законодавчого розмежування цих понять.

Екстремізм (від фр. *extremisme*, лат. *extremus* – «крайній») – прихильність до крайніх поглядів). Під екстремізмом прийнято вважати провокацію масових заворушень, громадянську непокору, терористичні акції. В ідеологічній сфері екстремізм проявляється у сповіданні людиноненависницьких поглядів та ідей, реалізація яких може призвести до розвитку нестабільності у суспільстві (3, с. 24).

Здійснення екстремістської, терористичної та іншої радикальної чи насильницької діяльності суперечить як положенням Конституції України, так і законодавству України загалом. У законодавстві країн Європейського Союзу не існує окремих законів, що спрямовані на протидію екстремістській діяльності. Лише у кримінальних кодексах встановлена відповідальність за окремі види такої діяльності. Так, в Австрії, Німеччині та Італії заборонена діяльність профашистських і пронацистських партій.

У будь-якому суспільстві завжди є певна кількість радикально налаштованих людей. В Україні така кількість досягла критичної маси. Розпалення ненависті, заклики до насильства, групові порушення громадського порядку, масові заворушення, підпали, погроми, порушення нормального режиму роботи державних структур і комунальних підприємств, переслідування, залякування і цькування громадян, які не поділяють їхніх поглядів, – це екстремістські методи ідеологічної боротьби. Порядок розпочинається з дрібниць. З огляду на це чинне законодавство України потребує якісного нового доповнення, передусім у частині конкретизації проявів екстремізму. Адже поширення екстремістських ідей призводить до корозії суспільно-політичного та соціального життя загалом, спричиняючи «розмивання» державних інститутів, покликаних забезпечувати реалізацію та захист прав і свобод людини та громадянина (4, с. 231).

Небезпека екстремізму визнана на міжнародному рівні досить давно. Ще у 2003 р. Парламентська Асамблея Ради Європи ухвалила

Резолюцію «Загрози екстремістських партій та рухів для демократії в Європі» № 1344, у якій визначила екстремізм як одну з форм політичної діяльності, що явно чи приховано відкидає принципи парламентської демократії і здебільшого базує власну ідеологію, політичну практику та діяльність на засадах нетерпимості, винятковості, ксенофобії, антисемітизму й ультра націоналізму.

Інтенсивне поширення екстремізму в світі зумовлює необхідність прийняття масштабних програм, спрямованих на недопущення екстремістської діяльності та зменшення її проявів. Створення в Україні ефективної правової бази для протидії екстремізму – вимога часу, яку необхідно неодмінно виконати, оскільки зволікання з правовим регулюванням цієї сфери може призвести до непоправних наслідків

Список бібліографічних посилань:

1. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – 2016. – № 1 (98). С. 20.
2. Українські національні новини, (червень 2011) URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/380902-v.schelkunov%3A-politika-tse-kontsentrovana-ekonomika>.
3. Гобсбаум Е. Вік екстремізму: Коротка історія XX віку. 1914-1991 / Пер. з англ. К., 2001. С. 544.
4. Пилюгина Т. В. Экстремизм: социально-правовой анализ причин возникновения и способов его преодоления / Т. В. Пилюгина // Общество и право. – 2011. – № 3 (35). С. 231-233.

УДК 343. 121. 5

Юлія Сергіївна БЕЗУКЛАДНІКОВА,

заступник начальника організаційно-методичного відділу СУ ГУНП в Харківській області

Олена Петрівна ЗАВОРІНА,

викладач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-7477-3570>

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

На теперішній час процес реформування органів державної влади, зокрема Національної поліції, прокуратури та судової системи здійснюється в атмосфері зниження і недостатнього рівня